

Obsah

Úvod	15
TEORETICKÁ VÝCHODISKA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY	17
1 Vymezení speciální pedagogiky	17
1.1 Vymezení speciální pedagogiky, jejího předmětu a cílů	17
1.2 Pojetí a charakter speciální pedagogiky	19
1.3 Členění speciální pedagogiky	21
2 Znevýhodnění a integrace	24
2.1 Znevýhodnění a jejich klasifikace	24
2.1.1 Klasifikace handicapů a znevýhodnění podle druhu	25
2.1.2 Klasifikace handicapů a znevýhodnění podle stupně závažnosti	27
2.1.3 Klasifikace handicapů a znevýhodnění podle doby jejich vzniku	28
2.2 Znevýhodnění a možnosti integrace	30
3 Základní metody pro diagnostiku a praxi	33
3.1 Speciálně pedagogická diagnostika a její obecné cíle	33
3.2 Charakteristika speciálně pedagogické diagnostiky	34
3.3 Základní metody speciálně pedagogické diagnostiky	35
3.4 Obecné metody speciálně pedagogické praxe	38
PROBLEMATIKA EDUKACE A ROZVOJE OSOB SE SOMATICKÝM ZNEVÝHODNĚNÍM	41
4 Zdravotní a tělesné postižení	41
4.1 Vymezení zdravotního a tělesného postižení	41
4.2 Vymezení a význam pedagogiky tělesně postižených	44

4.3	Centrální obrny	47
4.3.1	Základní údaje o dětské mozkové obrně	48
4.3.2	Prevalence dětské mozkové obrny v populaci	49
4.3.3	Formy dětské mozkové obrny	49
4.3.4	Další postižení přidružená k dětské mozkové obrně	60
4.3.5	Příčiny vzniku dětské mozkové obrny	62
4.4	Míšní obrny	65
4.5	Periferní obrny	65
4.6	Myopatie	66
4.6.1	Duchenneova svalová dystrofie (DMD) (Duchenne Muscular Dystrophy)	66
4.6.2	Beckerova svalová dystrofie (BMD) (Becker Muscular Dystrophy)	68
4.7	Vrozené malformace	69
4.7.1	Vrozený rozštěp páteře (spina bifida)	69
4.7.2	Malformace končetin	71
4.8	Specifika edukace žáků s tělesným postižením	72
4.8.1	Podmínky integrace tělesně postiženého žáka	76
4.8.2	Kurikulární aspekty vzdělávání tělesně postižených v ČR	81
5	Zdravotní znevýhodnění	87
5.1	Vymezení zdravotního znevýhodnění	87
5.2	Epilepsie	89
5.2.1	Parciální epileptické záchvaty	90
5.2.2	Generalizované epileptické záchvaty	91
5.2.3	Specifika edukace dětí s epilepsií	94
5.3	Alergie a astma	96
5.3.1	Alergie a alergické reakce	97
5.3.2	Průduškové a alergické astma	99
5.3.3	Edukační důsledky alergie a astmatu	100
5.4	Roztroušená mozkomíšní skleróza (Sclerosis cerebrospinalis multiplex)	101
5.4.1	Průběh a typy roztroušené mozkomíšní sklerózy	102
5.4.2	Symptomy roztroušené mozkomíšní sklerózy	104

5.4.3	Kvalifikační a rekvalifikační důsledky roztroušené sklerózy	106
-------	--	-----

EDUKACE A ROZVOJ OSOB S MENTÁLNÍ RETARDACÍ 107

6 Mentální retardace 107

6.1	Mentální retardace a příčiny jejího vzniku	107
6.1.1	Mentální retardace a její znaky	107
6.1.2	Epidemiologie	109
6.1.3	Etiologie mentální retardace	110
6.2	Klasifikace a hodnocení (symptomatologie) mentální retardace ..	112
6.2.1	Kvantitativní hodnocení	112
6.2.2	Klinické znaky u jednotlivých kategorií mentální retardace	114
6.2.3	Kvalitativní hodnocení	116
6.3	Typické znaky vybraných psychických funkcí a schopností	117
6.4	Možnosti edukace (výchovy a vzdělávání) mentálně retardovaných	119
6.4.1	Rodinná výchova	120
6.4.2	Ústavní péče a výchova	120
6.4.3	Výchova a vzdělávací zařízení v rámci školské soustavy	123

EDUKACE A ROZVOJ OSOB S VYBRANÝMI PORUCHAMI PSYCHICKÉHO VÝVOJE 128

7 Specifické poruchy školních dovedností a motorické funkce 128

7.1	Specifické poruchy školních dovedností (poruchy učení)	128
7.1.1	Terminologické pojetí poruch školních dovedností (specifických poruch učení)	128
7.1.2	Etiologie vzniku SPU	130
7.1.3	Lehká mozková dysfunkce (LMD)	132
7.1.4	Otázka laterality a SPU	133
7.2	Druhy SPU a jejich základní charakteristika	135
7.2.1	Dyslexie	135
7.2.2	Dysgrafie	136
7.2.3	Dysortografie	136
7.2.4	Dyskalkulie	137

7.2.5	Dysmuzie	139
7.2.6	Dyspinxie	139
7.3	Specifická vývojová porucha motorické funkce	139
7.4	Charakteristika žáka s poruchami školních dovedností a motorické funkce	140
7.4.1	Odlišnosti v psychomotorických funkcích	141
7.5	Chování žáků s poruchami školních dovedností a motorické funkce	143
7.6	Organizace péče o žáky s poruchami školních dovedností a motorické funkce	144
7.6.1	Organizační formy vzdělávání	144
7.6.2	Spolupráce školy s rodinou	145
7.6.3	Spolupráce rodiny s jinou institucí	146
8	Pervazivní vývojové poruchy	147
8.1	Vybrané pervazivní poruchy a jejich charakteristika	151
8.1.1	Dětský autismus	151
8.1.2	Atypický autismus	153
8.1.3	Rettův syndrom	155
8.1.4	Dětská desintegrační porucha	156
8.1.5	Aspergerův syndrom	157
8.2	Charakteristika projevů autismu	159
8.3	Edukace a rozvoj jedinců s autismem	162
9	Edukace a rozvoj nadaných žáků	166
9.1	Vymezení nadání a nadaných	166
9.2	Charakteristika nadaných dětí (žáků)	170
9.3	Problémy nadaných žáků	173
9.4	Diagnostika nadaných žáků	178
9.5	Edukace nadaných žáků	180
9.6	Nadaný žák v českém školství	182
10	Speciálně pedagogické intervence u osob s demencí	187
10.1	Syndrom demence	187
10.2	Prevalence demence	192

10.3 Klasifikace demencí	194
10.4 Diagnostika demence z pohledu pomáhajících profesí	195
10.5 Symptomy u poruch kognitivních funkcí	199
10.6 Alzheimerova nemoc	206
10.6.1 Klinický obraz Alzheimerovy nemoci	207
10.7 Edukační rehabilitace	211

SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ PRAXE U OSOB S VYBRANÝMI PORUCHAMI CHOVÁNÍ A SOCIÁLNÍCH VZTAHŮ

225

11 Patologické jevy spojené s prostředím rodiny jako problém pro speciální pedagogiku

225

11.1 Poruchy ve výchově a funkcích rodinného prostředí	227
11.2 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN)	231
11.3 Psychická deprivace v dětství	235
11.4 Rizikové faktory a sociální důsledky nevhodného působení rodiny	236
11.5 Vybrané kazuistiky	239

12 Vývojové poruchy chování v dětském věku a dospívání

249

12.1 Terminologické pojetí poruch chování	249
12.2 Příčiny vzniku a rozvoje poruch chování	252
12.2.1 Biologické faktory	252
12.2.2 Psychické faktory	253
12.2.3 Sociální faktory	254
12.3 Klasifikace poruch chování	255
12.3.1 Poruchy chování podle stupně společenské nepřijatelnosti	255
12.3.2 Poruchy chování podle mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10)	257
12.3.3 Poruchy chování podle převládající složky osobnosti	258
12.4 Poruchy chování a vývoj disociality	258
12.5 Vybrané poruchy chování a jejich klinické znaky	261
12.5.1 Lhaní	261
12.5.2 Vzporovitost	262

12.5.3	Záškoláctví, útěky, toulání	262
12.5.4	Krádeže	263
12.5.5	Agresivní poruchy	264
12.6	Porucha aktivity a pozornosti (ADHD, ADD)	265
12.7	Možnosti práce s jedinci s poruchami chování	267
12.7.1	Speciálně pedagogická prevence	267
12.7.2	Ústavní a ochranná výchova ve školských zařízeních	269
12.8	Účinnost práce v případě poruch chování	271
13	Závislost a zneužívání psychoaktivních látek	273
13.1	Psychoaktivní látky	273
13.2	Poruchy vyvolané zneužíváním psychoaktivních látek	274
13.2.1	Akutní intoxikace	275
13.2.2	Škodlivé užívání	276
13.2.3	Syndrom závislosti	276
13.2.4	Odvykací stav	278
13.2.5	Psychotická porucha	278
13.3	Faktory zvyšující pravděpodobnost rozvoje závislosti na psychoaktivních látkách	278
13.4	Závislost a škodlivé užívání alkoholu	281
13.5	Závislost a škodlivé užívání vybraných nealkoholových látek	283
13.6	Sociální důsledky, možnosti léčby a prevence	286
13.6.1	Sociální důsledky alkoholové závislosti	286
13.6.2	Léčení alkoholové závislosti	287
13.6.3	Sociální důsledky závislosti na nealkoholových psychoaktivních látkách (drogách)	288
13.6.4	Léčení závislosti na nealkoholových psychoaktivních látkách (drogách)	289
14	Delikventní chování	291
14.1	K pojmům delikvent, delikvence, kriminalita	291
14.2	Faktory zvyšující pravděpodobnost kriminálního chování	292
14.3	Osobnostní a psychické charakteristiky delikventů	297
14.4	Typologie delikventní subkultury	300
14.5	Možnosti práce s delikventními jedinci	305

14.5.1 Zacházení s odsouzenými	305
14.5.2 Probace a mediace	310
14.6 Účinnost terapie a práce s delikventy v rámci penitenciárního procesu	310
Použitá literatura	313
Slovník používaných zkratk	328
Jmenný rejstřík	329